

Etika v urbani dobi – zadnji projekt Centra za študij drog in zasvojenosti

Sredi leta 2023 sva bili sodelavki Centra za študij drog in zasvojenosti Amra Šabić in Vera Grebenc povabljeni, da se pridruživa skupini izobraževalnih in v praksi delujočih organizacij iz Danske, Finske, Nizozemske in Francije, ki je pripravljala projekt za razpis v programu Erasmus+. Povabile so naju danske raziskovalke, ki so bile leto pred tem na naši fakulteti zaradi izvajanja aktivnosti v okviru nekega drugega evropskega Erasmus+ projekta s področja urbanega razvoja. Takrat so se seznanile z aktivnostmi našega centra, ki so se v zadnjih nekaj letih osredotočale med drugim na vprašanje zmanjševanja škode med brezdomnimi uporabniki drog in so se zgostile v objavi monografije *Odprta scena* (Grebenc in Šabić, 2020).

Teoretski in metodološki pristopi, ki jih pri raziskovalnem delu našega centra uporabljamo, so jih prepričali, da so nas vključili v ekipo, ki je pripravljala raziskovalni načrt novega projekta z naslovom »Etika v urbani dobi in družbena vključenost – URGE«¹. Ni naključje, da smo se lahko tako hitro priključili temu mednarodnemu projektu, saj smo se z aktivnostmi, ki smo jih na centru izvajali v zadnjem desetletju, osredotočali na vprašanja etike, trajnosti urbanega prostora in okoljske pravičnosti ter vključujočih skupnosti, s tem pa nam je uspelo ustvariti tudi dovolj obsežen bazen znanja o teh temah. Vse od leta 2015 smo v Centra za študij drog in zasvojenosti namreč prepoznavali, da urbani razvoj večjih mest podlega procesom gentrifikacije, ki sprožajo nove skupnostne probleme, predvsem povečevanje vidnega brezdomstva, pomanjkanje dostopnih stanovanj za mlade družine, izključevanje in marginaliziranje starejših ljudi, povečevanje bivanjske revščine, getoizacijo skupnosti in degradacijo ali zmanjševanje javnega prostora. Vsi ti pojavi so v veliki meri povezani z novimi valovi urbanizacije, ki so značilni za celoten svet (UN-Habitat, 2024).

Konceptualno podlago projektu »Etika v urbani dobi in družbena vključenost – URGE« predstavlja raziskovalna usmeritev centra, ki vse od ustanovitve leta 2005 raziskovalno obravnava uporabo drog kot družbeni, socialni, zdravstveni, diskurzivni in predvsem politični fenomen. Večinoma smo raziskovali z etnografskimi raziskovalnimi metodami, saj so nam omogočale

1 Projekt z imenom »Etika v urbani dobi in družbena vključenost – URGE« in oznako KA220-HED-2023-015 financira Evropska komisija. Projekt poteka od 1. 11. 2023 do 31. 10. 2026.

razumevanje vsakdanjega življenja ljudi v perspektivi prvoosebne izkušnje uporabnikov in uporabnic. Hkrati je bilo naše projektno delo vsa leta osredotočeno na razvoj tistih teorij in metod socialnega dela, ki temeljijo na načelih uporabniške perspektive in krepitve moči, zmanjševanja škode, normalizacije, dialoškega in kontekstualnega razumevanja potreb ljudi in razvijanja stvarnih odgovorov na potrebe ljudi v skupnosti. Na podlagi tega znanja zagovarjamo integrirani biološki, psihološki, socialni in okoljski model dela (bio-psiho-socio-eko model). Tak pogled nam omogoča tudi celostno razumevanje urbane družbe in vlogo socialnega dela pri oblikovanju vrednot vključujočega okolja.

Naša motivacija za sodelovanje v tem projektu pa je povezana tudi s spremembami, ki jih zaznavamo v evropskem urbanističnem razvoju in jo spodbujajo vrednote socialne in okoljske pravičnosti, nekaj, kar je tudi globalna usmeritev socialnega dela. Socialno delo, ki poudarja etično zavezanost k aktivnemu sodelovanju pri ustvarjanju trajnostnih skupnosti (International Association of Schools of Social Work, 2019, 2024), ima danes nalogo razvijati pristope, ki omogočajo sodelovanje in državljansko angažiranost v različnih kontekstih razvoja mest. Hkrati ima nalogo oblikovanja trajnostnostnih socialnih politik, ki bodo upoštevale sodelovanje prebivalcev.

Danes so odgovori politike socialne države 20. stoletja, ki je temeljila na razvoju javnega sektorja in je kot glavni vir za reševanje revščine in konfliktov v mestih oblikovala mrežo javnih služb, preslabotni in ne zavrejo škodljivih posledic gentrifikacije. Če so »socialna mesta« v preteklosti s pomočjo javnih storitev reševala socialne probleme, kot so slabe stanovanjske razmere, zdravstvo in infrastruktura, je danes situacija drugačna. Zasebni sektor je močan akter v razvoju mest in opazimo prehod od ideje »socialnih mest« k ideji »bogatega mesta«, v katerem prebivalci in javnost ne sodelujejo več, odločitve pa sprejemajo lastniki kapitala (Sennett, 2018).

V preteklosti se je socialno delo osredotočalo na pomen in razvoj skupnosti, na primer z delom za ekonomsko redistribucijo in dajanjem glasu tistim, ki niso bili slišani, danes pa ugotavljamo, da so pred socialnim delom nove naloge, povezane z urbanizacijo, odpornostjo in trajnostnostjo. Evropska socialna politika se je danes preusmerila iz poudarjanja kohezivnosti družbe/skupnosti v poudarjanje individualizirane odgovornosti posameznika/družine za lastno socialno varnost. Skupne vrednote in trajnost so sicer razglašene v številnih mednarodnih konvencijah, a je hkrati v ozadju rešitev vedno ozek ekonomski interes, to pa povzroča sporadičnost in parcialnost odgovorov. Tudi zmožnost, da v evropske kurikule socialnega dela vključimo bolj celosten študij za razumevanje urbane trajnostnosti, je pogosto ne le institucionalno ovirano, ampak tudi finančno omejeno.

Z našim projektom »Etika v urbani dobi« želimo odkriti, katere so socialne razsežnosti trajnostnosti in kako so povezane z gospodarsko in okoljsko trajnostjo ter katere vrednote mora socialno delo spodbujati, da bi ustvaril trajnostna mesta? Glavni namen projekta je raziskati, kako lahko socialno delo obravnava svetovno okoljsko krizo, ki je v veliki meri povezana z

Fotografija 1: Obisk terena Novo polje v Ljubljani s projektnimi partnerji.

Vir: Klara Mestek.

urbanizacijo. Deset partnerskih organizacij iz petih evropskih držav v projektu razvijamo metodo »vizija«. Spodbuja ustvarjalen dialog o vrednotah za trajnostno prihodnost. Je metoda za ustvarjanje čim bolj ideološko neobremenjenega prostora, kjer se lahko ljudje z različnimi izkušnjami, ozadji in položaji moči srečujejo na enakopraven način. Navdih za to metodo je protreptičen dialog, filozofsko izhodišče za vrednostno usmerjene pogovore, ki izvira iz antične Grčije. Protreptika (iz grške besede *protrepó* = spodbujam, opogumljam) je oblika pripovedi, ki omogoča dialog, v katerem se sogovorniki osredotočajo na etiko vrlin in najvišje dobro (Aristoteles, 2022). Takšen dialog podpira posameznike, skupine in skupnosti, da se usmerijo v tisto, kar je zanje pomembno, in v skupnem razmišljanju ustvarijo trdnejšo podlago za prihodnost. Z metodo omogočamo, da se slišijo vsi glasovi, tudi tisti, ki po navadi niso slišani. Pravilo projekta je: vsi glasovi so enako dragoceni, ni dokončnih odgovorov, namen je postati modrejši v osebni in skupni življenju. Tudi ideja skupnega dobrega sega v Aristotelovo dobo, zaradi spodbujanja politične in socialne pravičnosti, odgovornosti in državljske zavesti za doseganje kolektivne blaginje pa ostaja ključna za trajnost in blaginjo v današnji družbi.

Fotografija 2: Usmerjevalna tabla za dogodek na Fakulteti za socialno delo.

Vir: Klara Mestek.

Metodo lahko uporabljamo za okrepitev skupnosti, kot del procesov sprememb ali kot pripravo na pomembne odločitve. Zaradi svoje sposobnosti za spodbujanje dialoga o skupnem dobrem je protreptika alternativa netrajnostnemu razvoju mest. Metodološko vizija temelji na kolektivnih in aktivističnih metodah v socialnem delu, kot so spodbujanje skupin, organiziranje skupnostnega dela in zagovorništvo. Poleg tega se projekt URGE na splošno, in s tem tudi v metodi »vizija«, ukvarja z nadgradnjo znanstvene podlage za socialno delo, ki se srečuje s krizami današnjega časa in prihodnosti, zato se usmerja tudi v holistično zasnovane znanstvene tradicije, tako iz Evrope kot iz drugih delov sveta. Naš cilj je oblikovati metode, ki bodo socialnim delavcem in socialnim delavkam omogočile oblikovati trajnostne prostore bivanja. Želimo ugotoviti, kako je treba danes raziskovati in obravnavati nasprotujoče si silnice v urbanem okolju, ki so posledica različnih, tudi konfliktnih vrednot posameznikov in skupin.

Povsem konkretni cilji našega projekta so: razvoj metode dialoga, ki spodbuja prepoznavanje skupnih vrednot, spodbuja sodelovanje in vključevanje, oblikovanje izobraževalnih metod, ki bodo omogočale razumevanje dilem iz več perspektiv, in ustvarjanje zbirke digitalnih izobraževalnih gradiv, ki

bodo omogočala poglobljen študij in znanje o trajnostnosti urbanih območij. Opravljamo etnografske raziskave, da pridobimo znanje o nasprotujočih si vrednotah v razvoju mest. Uvajamo nove prostore za dialog v izobraževanju na področju socialnega dela, ki se nanaša na komunikacijo, etiko, zagovornišvo in delo v skupnosti prek koncepta, imenovanega »vizija«. Ustvarjamo filme, podkaste in igre, da bi omogočili pogovore o vidikih socialne, ekonomske in okoljske trajnostnosti v mestih. V Ljubljani so naši projektni partnerji društvo Kralji ulice, raziskujemo pa v soseski Novo polje, kjer je Mestna občina Ljubljana zgradila soseske z neprofitnimi in socialnimi stanovanji. Trenutno v projektu s Fakulteto za socialno delo Univerze v Ljubljani sodelujemo: Amra Šabić, Monika Bohinec, Klara Mestek in Vera Grebenc, v ekipi Kraljev ulice pa sta Hana Košan in Petra Polajžer.

Od 24. do 26. septembra 2025 smo se vsi projektni partnerji zbrali v Ljubljani. Na srečanju smo testirali metodo »vizija« v obliki kavarne, v kateri so v dialogu sodelovali udeleženci, ki imajo različne položaje moči v družbi (predstavniki ministrstev in lokalne uprave, uporabniki, praktiki, študenti).

Vera Grebenc

Viri

- Aristoteles (2022). *Nikomahova etika*. Ljubljana: Slovenska matica.
- International Association of Schools of Social Work (2019). *Globalna izjava o etničnih načelih v socialnem delu*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Pridobljeno 5. 1. 2026 s <https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2019/09/GLOBAL-SW-STATEMENT.-SLO- VENE-TRANSLATION.pdf>
- International Association of Schools of Social Work (2024). *Concept note WSWD 2024*. Pridobljeno 5. 1. 2026 s https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/2024/01/concept-note-WSWD-2024_en.pdf
- Grebenc, V., & Šabić, A. (ur.) (2020). *Odprta scena: zmanjševanje škode med brezdomnimi uporabniki drog v Ljubljani*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Sennett, R. (2018). *Building and dwelling: ethics for the city*. London: Penguin Books.
- UN-Habitat (2024). *UN-Habitat annual report 2023: local action at a time of crises*. Pridobljeno 20. 8. 2025 s <https://digitallibrary.un.org/record/4063463?v=pdf>